

بررسی قابلیت‌های فرهنگی دانشجویان کشاورزی

ابوالقاسم شریف‌زاده^۱

غلامحسین عبدالله‌زاده^۲

چکیده

هدف: هدف از این تحقیق ارزیابی قابلیت‌های فرهنگی دانشجویان بوده است. **روش:** روش مورد استفاده در این پژوهش، توصیفی-پیمایشی بود. جامعه آماری تحقیق شامل دانشجویان کشاورزی شاغل به تحصیل در مقطع کارشناسی در دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان بود ($N=1114$) که از بین آنان، ۱۲۰ نفر به شیوه نمونه‌گیری طبقه‌ای با انتساب متناسب انتخاب شدند. روایی محتوایی پرسشنامه تحقیق بر اساس نظرات کارشناسان و مدیران فرهنگی دانشگاه و اعضای هیئت علمی مورد بررسی و تأیید قرار گرفت. پایایی پرسشنامه بر مبنای ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده برای سه مقیاس هوش فرهنگی، آگاهی فرهنگی و مهارت فرهنگی (به ترتیب ۰/۷۴، ۰/۷۹ و ۰/۷۹) تأیید شد. داده‌های گردآوری شده با استفاده از نرم‌افزار اس.پی.اس.اس مورد پردازش قرار گرفت. **یافته‌ها:** یافته‌های این تحقیق گویای این واقعیت است که قابلیت‌های فرهنگی بیشتر دانشجویان مورد مطالعه در حد کم و خیلی کم قرار دارد. تحلیل عاملی آگاهی فرهنگی به استخراج پنج عامل با نام سواد شغلی، سواد هنری، سواد سیاسی-مدنی، سواد مذهبی و سواد قومی و تحلیل عاملی مهارت فرهنگی با استخراج چهار عامل با نام مهارت‌های ارتباطی-زبانی، مهارت‌های زندگی فردی سالم، مهارت‌های فناورانه و رعایت ارزشهای اجتماعی انجامید. **نتیجه‌گیری:** با توجه به ضعف قابلیت‌های فرهنگی دانشجویان مورد مطالعه، تلفیق دانش و مهارت‌های مرتبط با قابلیت‌های فرهنگی در برنامه‌های درسی و فعالیت‌های فرهنگی و فوق‌برنامه دانشگاه ضروری است.

واژگان کلیدی: قابلیت فرهنگی، هوش فرهنگی، آگاهی فرهنگی، مهارت فرهنگی، دانشجویان کشاورزی.

دریافت مقاله: ۹۲/۰۶/۱۲؛ تصویب نهایی: ۹۲/۱۱/۱۹.

۱. دکترای ترویج و آموزش کشاورزی؛ دانشیار دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان (نویسنده مسئول) / آدرس:

گرگان، میدان بسیج، پردیس شماره دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان / نمابر: ۰۱۷۱-۴۴۲۶۴۳۲

Email: sharifsharifzadeh@gmail.com

۲. دکترای توسعه کشاورزی؛ استادیار دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان.

الف) مقدمه

یکی از رسالت‌های مهم دانشگاهها تربیت انسانهایی با قابلیت‌ها و صلاحیت‌های جامع مورد نیاز جامعه خویش است. با تغییر شرایط و نیازهای جامعه، این قابلیت‌ها نیز تغییر می‌کند (حجازی و مشهدی، ۱۳۸۶). هر نظام آموزشی از ارزشهای اجتماعی و فرهنگی جامعه پیرامونی تأثیر می‌پذیرد و رسالت مهمی در قبال انتقال ارزشهای فرهنگی و بازسازی فرهنگی جامعه خویش دارد. از این‌رو، تمامی نظامهای آموزشی دارای بار فرهنگی خاص خود هستند. امروزه، با رواج اندیشه‌های الگوی جدید توسعه، از جمله یکپارچگی (ابعاد مختلف اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، طبیعی و غیره) و درون‌زایی (پذیرش تنوع در انگاره‌های فرهنگی، انسانی و اجتماعی و غیره)، هر نوع تغییر و تحول توسعه‌گرا از جمله پرورش نیروی انسانی از طریق نظام آموزش عالی می‌بایست با لحاظ داشتن ابعاد فرهنگی سامان یابد (فاضلی، ۱۳۸۷).

دانشگاه کانون اندیشیدن است و امروزه توسعه علمی به عنوان نقطه ارتقا و توسعه فرهنگی و سیاسی کشور فقط با تحرک علمی و اندیشه در محیط دانشگاه می‌تواند سامان بگیرد (صحبت‌لو و میرزامحمدی، ۱۳۸۸). دانشگاهها در کنار آموزش و پژوهش به عنوان رسالتهای شناخته‌شده خود، موظفند به عنوان یک نهاد اجتماعی که نقش مهمی در اجتماعی کردن ثانویه دانشجویان و آماده‌سازی آنها برای ورود به بازار کار و جامعه و بازتولید فرهنگ دارند، سطح فرهنگی و اجتماعی دانشجویان را نیز ارتقا دهند. در چنین شرایطی لازم است دانش‌آموختگان دانشگاهی با عناصر متنوع فرهنگی نظیر تاریخ، ادبیات و وضعیت اجتماعی و ارزشها و هنجارهای جامعه آگاهی یابند. چنین شناختی می‌تواند در تقویت پایبندی به فرهنگ ملی و تلاش برای ارتقای آن نقش بسزایی داشته باشد (شارع‌پور و همکاران، ۱۳۸۰). دانش‌آموخته متخصص، نیاز اساسی اقتصاد و شهروند مسئول و مشارکت‌جو، اساس نهادهای مدنی دنیای مدرن است. دانشگاه به عنوان پرورش‌دهنده چنین سرمایه‌ای، باید تعهد به ارزشها و اصول جامعه، انگیزه و توان فعالیت اقتصادی، توانایی بازاندیشی انتقادی و قابلیت‌های مشارکت جستن در جامعه را به دانش‌آموختگان منتقل کند. (فاضلی، ۱۳۸۶)

با توجه به اهمیت موضوع، تا کنون برخی از پژوهشگران به بررسی قابلیت‌ها و صلاحیت‌های فرهنگی و مسائل و موضوعات مرتبط در دانشگاهها پرداخته‌اند؛ از این جمله: حجازی و مشهدی (۱۳۸۶) با بررسی تأثیر آموزش عالی کشاورزی بر توسعه عمومی

۴۵ $\diamond$ بررسی قابلیت‌های فرهنگی دانشجویان کشاورزی

دانش‌آموختگان، به این نتیجه رسیده‌اند که دسترسی به منابع اطلاعاتی و کیفیت آموزش در دانشگاه با چهار بعد توسعه عمومی شامل ویژگی‌های شخصیتی، دانش و مهارت‌های تخصصی، ویژگی‌های ارتباطی و اجتماعی و ویژگی‌های اقتصادی رابطه معناداری دارند. در این تحقیق، قابلیت‌ها و صلاحیت‌های فرهنگی در بعد ارتباطی و اجتماعی، شامل آگاهی نسبت به حقوق و مسئولیت‌های شهروندی، آگاهی و احترام به ارزش‌های اخلاقی جامعه، تحمل تنوع فرهنگی در سطح جامعه و توانایی درک، ارتباط و همکاری با دیگران ارزیابی شده است.

ب) پیشینه پژوهش

علی‌بیگی و بارانی (۱۳۹۲) با بررسی صلاحیت‌های عمومی مورد نیاز دانش‌آموختگان کشاورزی به این نتیجه رسیده‌اند که مهم‌ترین صلاحیت‌های مورد نیاز دانش‌آموختگان کشاورزی از دیدگاه مدیران، به ترتیب: مسئولیت‌پذیری، جدیت و استقامت در کار و اخلاق حرفه‌ای و از دیدگاه مهندسان: مسئولیت‌پذیری، اعتماد به نفس، جدیت و استقامت در کار است و صلاحیت‌های اخلاق حرفه‌ای، اطلاعاتی، سازمانی، کار گروهی و ارتباطاتی، اساسی‌ترین صلاحیت‌های مورد نیاز دانش‌آموختگان کشاورزی را تشکیل می‌دهند.

شارع‌پور و همکاران (۱۳۸۰) در بررسی میزان شایستگی‌های کانونی در میان دانشجویان دانشگاه‌های صنعتی شریف، تهران و مازندران، به مقوله فهم فرهنگی به عنوان یکی از صلاحیت‌های کانونی دانش‌آموختگان اشاره کرده‌اند. منظور از فهم فرهنگی، شناخت زمینه تاریخی، جغرافیایی و سیاسی منطقه و کشور، شناخت مقولاتی چون: محیط رقابتی، اولویت‌های فناوری و اجتماعی و بازار کار و ملزومات آن عنوان شده است. محققان عقیده دارند بدون چنین درکی که پایبندی به کار و تعالی کشور را ممکن می‌سازد، دانش‌آموختگان انگیزه‌های لازم را برای کار با کیفیت نخواهند یافت. در واقع؛ عامل شناخت عناصر مسبب فهم فرهنگی، نیرویی است که سبب حراست از فرهنگ ملی و تقویت ثبات و عزم ملی برای توسعه همه‌جانبه و پایدار جامعه می‌شود.

آسیب‌شناسی بیگانگی اجتماعی- فرهنگی و بررسی انزوای ارزشی در دانشگاه‌های دولتی تهران نشان داده است که متغیر انزوای ارزشی، متأثر از عوامل مختلفی است که در

شبکه‌ای از روابط علی با یکدیگر و به صورت مرکب و مجموع قرار دارند. در این الگو، متغیرهای مطلوبیت شرایط خانوادگی، مطلوبیت شرایط آموزشی، پایگاه اجتماعی- اقتصادی، رضایت از زندگی، احساس ستیز با والدین و ضدیت با جامعه، هم به طور مستقیم و هم به طور غیر مستقیم، بر انزوای ارزشی اثر گذاشته‌اند. (محسنی تبریزی، ۱۳۸۱)

یافته‌های چنین تحقیقاتی حاکی از این است که محیط دانشگاه نیز که به صورت معمول فرهنگی و ارزشی در نظر گرفته می‌شود، در صورت عدم برنامه‌ریزی می‌تواند به آسیب‌پذیری فرهنگی^۱ منجر شود. (گوناراتنام،^۲ ۲۰۱۱)

یافته‌های تحقیقی با موضوع «تبیین عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی- فرهنگی دانشجویان» نشان داده است که هر چند بیشتر متغیرهای مورد بررسی با مشارکت اجتماعی- فرهنگی دانشجویان رابطه معناداری را نشان می‌دهند، اما در مجموع، توان تبیین آنها در واریانس متغیر وابسته تحقیق در سطح بالایی قرار ندارد. به نظر می‌رسد عوامل فرا فردی و کلان خارج از مجموعه نهاد دانشگاه باید تأثیر قابل ملاحظه‌ای در میزان و چگونگی مشارکت اجتماعی- فرهنگی دانشجویان داشته باشند (دهقان و غفاری، ۱۳۸۴). یافته‌های این تحقیق نشان‌دهنده پیوند فرهنگی دانشگاه و جامعه و تأثیرات متقابل این دو است که لازم است در برنامه‌ریزی‌های فرهنگی دانشگاه بازتاب یابد.

میرکمالی (۱۳۷۲) با تحلیل توانمندی‌های شغلی دانش‌آموختگان دانشگاهها به این نتیجه رسیده است که دانش‌آموختگان در زمینه تعهد و احساس مسئولیت، درک عمومی، مسائل نظری، موضوعات تخصصی، کار گروهی، برقراری ارتباط با دیگران و مهارت‌های عملی، توانایی بیش از حد متوسط دارند. بر اساس همین تحقیق، توانمندی‌های شغلی دانش‌آموختگان به ترتیب سالهای مورد مطالعه کاهش یافته، مردان نسبت به زنان از توانمندی بیشتری برخوردارند.

چردن و همکاران (۲۰۰۸) در تبیین رویکردهای یادگیری، به مقوله یادگیری فرهنگی و ارتباط تعلیم و تربیت و فرهنگ اشاره کرده است. به زعم آنان، یادگیری فرهنگی می‌تواند به

---

1. Cultural Vulnerability
2. Gunaratnam

۴۷ $\blacklozenge$ بررسی قابلیت‌های فرهنگی دانشجویان کشاورزی

معنای یادگیری درباره یک فرهنگ و نیز یادگیری درون یک فرهنگ باشد. بدین منظور، آموزشگران لازم است در جریان تدریس و آموزش، احترام را الگو قرار دهند و به ارزشهای فرهنگی توجه نشان دهند و تفاوتها را مورد تجلیل قرار دهند. این امر به معنای داشتن حساسیت فرهنگی، تدریس متنوع از نظر فرهنگی و تعلیم و تربیت چند فرهنگی است.

تحقیقات بلفیید^۱ و همکاران (۱۹۹۹) حاکی از این است که نقش آموزش عالی در توسعه مهارتهای جدید، یافتن شغل مناسب و ارتباط با دیگران در حد خیلی زیاد است.

گراهام^۲ (۲۰۰۱) بر برخورداری دانش‌آموختگان از مهارتهای تصمیم‌گیری، رهبری، خلاقیت، ارتباط با دیگران، کار با اینترنت، وجدان کاری و قابلیت اعتماد تأکید کرده است.

میسون^۳ و همکاران (۲۰۰۳) طی مطالعات خود دریافته‌اند در حالی که کارفرمایان بر توانایی‌هایی همانند برقراری ارتباط، کار تحت نظارت محدود، درک خواسته‌های ارباب رجوع، و مهارتهای رایانه‌ای تأکید می‌کنند، دانش‌آموختگان برخورداری از دانش نظری تخصصی بالا، شناسایی و دسترسی به منابع اطلاعاتی، توان حل مسئله، کار تیمی و درک تفاوت‌های فرهنگی را حایز اهمیت می‌دانند.

کوری^۴ و همکاران (۲۰۰۳) در نتیجه مطالعات خود به ۱۶ مهارت یا ویژگی قابل انتقال از دانشگاه به محیط کار که از نظر بیشتر دانش‌آموختگان نیست به دانش نظری تخصصی مهم‌تر است، اشاره کرده‌اند. توانایی برقراری ارتباط، مدیریت زمان، توانایی برنامه‌ریزی، کار تیمی و کاربرد فناوری‌های جدید ارتباطاتی و اطلاعاتی از آن جمله است. در همین خصوص، دلانی^۵ (۲۰۰۴) به توانمندی در زمینه کار گروهی، کسب دانش و مهارتهای جدید و استفاده از فناوری‌های جدید اشاره کرده‌اند. جونز^۶ (۲۰۰۴) نیز طی پژوهشی، توانایی دانش‌آموختگان را در برقراری ارتباط، رهبری و مشارکت، بالا و توانایی آنها را در کارهای اجرایی و شناخت مشاغل دیگر پایین ارزیابی کرده است.

-
1. Belfield
  2. Graham
  3. Mason
  4. Curry
  5. Delaney
  6. Jones

از سوی محققان مختلف بر توسعه عاطفی (گروتبر،^۱ ۲۰۱۰)، آموزش شهروندی (گلین،^۲ ۲۰۰۵)، در نظر گرفتن ارزشهای اجتماعی و اخلاقی (هارلند و پیکرینگ،^۳ ۲۰۱۱؛ نیکسون،^۴ ۲۰۰۹) در آموزشهای دانشگاهی تأکید شده است. به تعبیر این محققان، هدف دانشگاه می‌بایست فراهم‌سازی بستر اجتماعی شدن ثانویه، رشد همه‌جانبه شخصیت دانش‌آموختگان از جمله در حوزه عاطفی، ارزشی و اخلاقی در کنار تخصص موضوعی برای حضور در جامعه به عنوان یک شهروند کامل است. در همین خصوص، کوینلن^۵ (۲۰۱۱) در بررسی‌ای که با مضمون پرورش یک دانشجوی کامل از طریق تلفیق جنبه‌های عقلانی و عاطفی (عقل و دل) انجام داده، بر این نکته تأکید ورزیده است که آموزش عالی می‌بایست جهت‌گیری روشنی در قبال پشتیبانی از روابط بین دانشجو و جامعه از طریق تجهیز دانشجویان به درک اوضاع اجتماعی و هنجارهای فرهنگی (فهم فرهنگی) داشته باشد. محقق بدین منظور، الگویی را با عنوان محیط یادگیری کلیت‌گرایانه با سه مؤلفه ایجاد شرایط سازمانی (شامل فرهنگ، برنامه درسی، برنامه‌ریزی درسی مشترک، اجتماعات و تشکلهای علمی و دانشگاهی)، رهبری یادگیری (شامل دانش درباره/ مشارکت در امر تدریس- یادگیری) و الگوسازی زندگی معنادار (شامل هدفمندی، مشروعیت و قابل اتکا بودن، هویت‌مندی و بازاندیشی) ارائه کرده است. در میان مهارت‌های مورد نیاز قرن ۲۱، توانایی تطبیق مستمر با افرادی از فرهنگهای مختلف و توانایی اداره ارتباطات بین فرهنگی حائز اهمیت است. محیط کار جهانی، نیاز به افرادی دارد که به فرهنگهای مختلف آشنا باشند و بتوانند با افراد سایر فرهنگها ارتباط مناسب برقرار کنند. برای این منظور، دانش‌آموختگان دانشگاهی در نقش مدیران آینده، نیاز به هوش فرهنگی دارند. توانایی فرد برای تطبیق با ارزشها، سنتها و آداب و رسوم متفاوت از آنچه به آنها عادت کرده است و کار کردن در یک محیط متفاوت فرهنگی، معرف هوش فرهنگی است. هوش فرهنگی، توانایی افراد برای رشد شخصی از طریق تداوم یادگیری و شناخت بهتر میراث‌های فرهنگی، آداب و رسوم و ارزشهای گوناگون و رفتار مؤثر با افرادی با پیشینه فرهنگی و ادراک متفاوت است. به تعبیری دیگر؛ هوش فرهنگی را می‌توان به عنوان قابلیت فرد برای سازگاری مؤثر با

-
1. Grootenboer
  2. Glenn
  3. Harland & Pickering
  4. Nixon
  5. Quinlan

۴۹ $\diamond$ بررسی قابلیت‌های فرهنگی دانشجویان کشاورزی

قابلهای نوین فرهنگی تعریف کرد که با انواع دیگر هوش از جمله هوش عاطفی و اجتماعی مربوط است. (ارلی و آنگ، ۲۰۰۳)

در همین خصوص بهره‌ فرهنگی^۲ مطرح شده است که مبین توانایی درک و تشخیص باورها، ارزشها، نگرشها، و رفتارهای گروهی از افراد متعامل و توانایی بهره‌گیری از این دانش در راستای دستیابی به اهداف مورد نظر است. این توانایی خود شامل مؤلفه‌هایی همچون: آگاهی مستمر، درک فرهنگی و مهارتهای مرتبط با هوش فرهنگی است. امروزه مقوله ارتقای سواد فرهنگی دانشجویان در کنار قابلیت‌های علمی و فناوری به یکی از کارکردهای دانشگاهها در پرورش نیروی انسانی مبدل شده است (ای.اس.اف، ۲۰۱۳)^۳. اسمیت^۴ و همکاران (۲۰۰۵) در مطالعه‌ای که در کالج لویلا انجام داده‌اند، ضمن تأکید بر لزوم پرورش قابلیت‌ها و سواد فرهنگی دانشجویان، مطالعات بین‌المللی را به عنوان فرصت یادگیری تجربی مؤثری برای ارتقای شناخت دانش‌آموختگان از تفاوت‌های فرهنگی در داخل و خارج به منظور تسهیل تعامل و ارتباطات آنها در آینده قلمداد و رهیافتی را بدین منظور ارائه کرده‌اند.

روزن^۵ (۲۰۰۰) این دیدگاه را مطرح کرده است که فناوری و فنون مدیریتی به تنهایی نمی‌تواند عامل برتری نیروی انسانی در توسعه باشد، بلکه آنها نیازمند کسب سواد فرهنگی و مهارت ارتباطی نیز می‌باشند.

میلر^۶ (۱۹۹۴) تأکید کرده است که قابلیت فرهنگی و سواد فرهنگی برای پرورش مدیران می‌بایست در نظر گرفته شود. در این خصوص، چالش فقط احترام به سایر فرهنگها نیست، بلکه به قابلیتی نیاز است که موجب تفاهم متقابل افراد و هموار کردن تعامل جمعی آنها شود. (هافستد، ۱۹۹۱)^۷

1. Earley & Ang

2. Cultural Quotient/CQ

3. ESF

4. Smith

5. Rosen

6. Miller

7. Hofstede

از مباحث پیش گفته می‌توان نتیجه گرفت تربیت و پرورش همه‌جانبه دانشجویان، تسهیل فرایند اجتماعی شدن آنها و پرهیز از پرداختن به بُعد یا ابعاد خاص عمدتاً فنی که منجر به شکل‌گیری شخصیت‌های تک‌بعدی می‌شود، نیازمند پرورش قابلیت‌های فرهنگی و اجتماعی دانشجویان در کنار دانش و مهارت‌های حرفه‌ای و تخصصی آنهاست. این موضوع آنچنان که بایسته است در پژوهش‌های صورت گرفته و نیز برنامه‌ریزی‌های آموزشی و درسی در حوزه آموزش عالی کشاورزی و تربیت دانش‌آموختگان کشاورزی در نقش کشاورزان و کارشناسان و مدیران آینده بخش کشاورزی بازتاب نیافته است. در واقع؛ در حال حاضر برداشت و شناخت روشنی در بین دست‌اندرکاران آموزش عالی کشاورزی درباره صلاحیت‌های فرهنگی مورد نیاز دانشجویان و دانش‌آموختگان کشاورزی و وضعیت کنونی این صلاحیت‌ها وجود ندارد. این وضعیت برنامه‌ریزی آموزشی و فرهنگی (به ویژه امور فوق برنامه) و نیز ارزیابی اثربخشی اقدامات فرهنگی صورت گرفته را با دشواری روبه‌رو کرده و سبب شده است بیشتر دانشگاه‌ها بر انتقال مباحث فنی و تخصصی به دانشجویان متمرکز شوند و کمتر به دیگر صلاحیت‌های مورد نیاز دانشجویان به عنوان شهروندان و کارگزاران حرفه‌ای و شهروندان جامعه بپردازند. این تحقیق با درک چنین کمبودی و با هدف ارزیابی قابلیت‌های فرهنگی دانشجویان کشاورزی در دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان به انجام رسیده است.

ج) مواد و روش‌ها

این تحقیق به لحاظ هدف، کاربردی؛ به لحاظ شیوه گردآوری اطلاعات، میدانی و به لحاظ نحوه اجرا، پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش از تمامی دانشجویان مقطع کارشناسی علوم کشاورزی در دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی تشکیل شده است (N=۱۱۱۴). مطابق فرمول نمونه‌گیری کوکران، حجم نمونه ۱۲۰ نفر انتخاب شد. برای انتخاب نمونه‌ها از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای با انتساب متناسب بهره گرفته شد؛ به این ترتیب که بر اساس دانشکده محل تحصیل، بنا بر قاعده انتساب متناسب، ۴۰ نفر از دانشکده تولیدات گیاهی (شامل رشته‌های زراعت و اصلاح نباتات، باغبانی و گیاه‌پزشکی)، ۱۷ نفر از دانشکده صنایع غذایی، ۳۰ نفر از دانشکده آب و خاک (شامل رشته‌های مهندسی آب، خاک‌شناسی و ماشین‌آلات کشاورزی)، ۱۷ نفر از دانشکده علوم دام و ۱۶ نفر از دانشکده مدیریت کشاورزی

بررسی قابلیت‌های فرهنگی دانشجویان کشاورزی ♦ ۵۱

(اقتصاد کشاورزی و ترویج و آموزش کشاورزی) انتخاب شده‌اند. ابزار اندازه‌گیری و گردآوری اطلاعات شامل پرسشنامه‌ای بوده است که بر اساس مرور مبانی نظری و پیشینه تحقیق و نیز با بهره‌گیری از پرسشنامه هوش فرهنگی ریچارد بوچر^۱ و نیز سواد فرهنگی هیرش^۲ طراحی شد. پرسشنامه در چند بخش اصلی، شامل متغیرهای فردی و تحصیلی و فرهنگی پاسخگویان، مقیاس آگاهی فرهنگی و مقیاس مهارت فرهنگی تنظیم شده است. روایی صوری و محتوایی پرسشنامه توسط گروهی از کارشناسان فرهنگی و اعضای هیئت علمی دارای تجربه در زمینه مطالعات فرهنگی مورد بررسی و تأیید قرار گرفت. در این مرحله برخی از گویه‌ها حذف، برخی در هم تلفیق و بازنویسی شد. برای تعیین پایایی پرسشنامه، به انجام مطالعه راهنما و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برای سه مقیاس هوش فرهنگی، آگاهی فرهنگی و مهارت و رفتار فرهنگی اقدام شد که برای این سه بخش به ترتیب به میزان قابل قبول ۰/۸۱ و ۰/۷۴ و ۰/۷۹ به دست آمد. داده‌های گردآوری شده با استفاده از نرم‌افزار آماری اس.پی.اس.اس از طریق آماره‌های توصیفی میانگین، فراوانی، درصد، ضریب تغییرات، همبستگی اسپیرمن، مقایسه میانگین و همچنین تحلیل عاملی اکتشافی به روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی و چرخش وریماکس تحلیل و ارزیابی شد.

د) یافته‌ها

۱. ویژگی‌های فردی و تحصیلی پاسخگویان

از تعداد ۱۲۰ نفر نمونه آماری، ۶۷ نفر مرد و ۵۳ نفر زن می‌باشند. بازه سنی پاسخگویان بین ۱۹ تا ۲۶ سال و میانگین سنی آنها ۲۱ سال به دست آمده است. از بین پاسخگویان، ۹۳.۳ درصد مجرد و تنها ۶.۷ درصد متأهل می‌باشند. دانشجویان غیر شاغل ۹۳.۲ درصد و شاغلان ۶.۸ درصد از نمونه آماری را تشکیل می‌دهند. بیشتر پاسخگویان سال دوم تحصیل خود را در دانشگاه می‌گذرانند. از این بین، دانشجویان سال اول ۱.۶ درصد، سال دوم ۳۶.۱ درصد، سال سوم ۲۲.۷ درصد و سال چهارم ۲۳.۵ درصد از نمونه آماری را تشکیل می‌دهند. بیشتر

1. Richard D. Bucher

2. Hirsch

۵۲ ♦ فرهنگ در دانشگاه اسلامی ۱۰

پاسخگویان در حین تحصیل در خوابگاه‌های وابسته به دانشگاه اقامت دارند. بر اساس اظهارات پاسخگویان، اقامت دانشجویان در خوابگاه ۷۸.۳ درصد، در خانه اجاره‌ای ۱۰ درصد و منزل والدین ۱۱.۷ درصد است. از بین پاسخگویان، ۷۹ درصد بومی و ۴۱ درصد غیر بومی منطقه محل تحصیل هستند. طبق یافته‌ها، ۶۱.۷ درصد پاسخگویان در تشکیلات دانشجویی عضویت نداشته و تنها ۳۸.۳ درصد عضو این تشکلهای بوده‌اند. زادگاه ۶۸.۱ درصد پاسخگویان در شهر و ۳۱.۹ درصد روستا گزارش شده است. بر اساس یافته‌های تحقیق، میانگین سفر به استانهای داخلی ۶.۷۳ (کمینه ۰ و بیشینه ۲۴) و میانگین سفر به کشورهای خارجه ۰.۴۲ (کمینه ۰ و بیشینه ۶) است. گفتنی است مسافرت و بازدید از سایر مناطق می‌تواند زمینه‌ساز آشنایی با فرهنگ آن مناطق را فراهم آورد.

یافته‌های ارائه شده در جدول ۱، حاکی از آن است که بیشتر افراد یک ساعت، دو ساعت یا نیم ساعت به خواندن دروس می‌پردازند. طبق یافته‌ها، ۲۹.۲ درصد پاسخگویان یک ساعت، ۲۰.۸ درصد دو ساعت، ۱۸.۳ درصد نیم ساعت و ۱۶.۷ درصد ربع ساعت مطالعه درسی دارند. مطالعات غیر درسی پاسخگویان پایین است؛ چرا که بر اساس یافته‌ها، ۴۳.۳ درصد تنها ربع ساعت، ۲۰ درصد نیم ساعت و ۱۷.۵ درصد یک ساعت به مطالعه غیر درسی می‌پردازند. مطالعه روزنامه و مجلات نیز وضعیت مشابهی دارد؛ به طوری که ۵۲.۱ درصد پاسخگویان ربع ساعت و ۲۳.۵ درصد نیم ساعت را به خواندن روزنامه و مجلات اختصاص می‌دهند.

فراوانی میزان بهره‌گیری از برنامه‌های تلویزیون و رادیو (صدا و سیما) در بین پاسخگویان نشان می‌دهد که ۳۴.۲ درصد آنها ربع ساعت، ۱۶.۷ درصد یک ساعت، ۱۵.۸ درصد هیچ و ۱۳.۳ درصد دو ساعت از طول روز را صرف این کار می‌کنند. از بین دانشجویان مورد مطالعه، ۲۹.۴ درصد آنها نیم ساعت، ۱۹.۳ درصد بیش از سه ساعت، ۱۸ درصد یک ساعت و ۱۵.۱ درصد دو ساعت را در طول روز به موسیقی گوش می‌دهند.

توزیع فراوانی کار با رایانه نشان می‌دهد که در طول روز ۲۴ درصد پاسخگویان یک ساعت، ۱۸.۵ درصد نیم ساعت، ۱۶.۸ درصد دو ساعت و ۱۶.۸ درصد بیش از سه ساعت به کار با رایانه مشغولند. همچنین، ۲۵.۲ درصد دانشجویان مورد مطالعه یک ساعت، ۲۲.۷ درصد نیم ساعت، ۱۷.۶ درصد بیش از سه ساعت و ۱۴.۳ درصد دو ساعت از روز را پای اینترنت می‌گذرانند.

بررسی قابلیت‌های فرهنگی دانشجویان کشاورزی ♦ ۵۳

جدول ۱: توزیع فراوانی دانشجویان بر حسب استفاده از منابع اطلاعاتی و فرهنگی

مقوله‌ها	هیچ		ربع ساعت		نیم ساعت		۱ساعت		۲ساعت		۳ساعت		بیش از ۳ساعت	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
کتابخوانی درسی	۱	۰.۸	۲۰	۱۶.۷	۲۲	۱۸.۳	۳۵	۲۹.۲	۲۵	۲۰.۸	۸	۶.۷	۹	۷.۵
کتابخوانی غیر درسی	۱۲	۱۰	۵۲	۴۳.۳	۲۴	۲۰	۲۱	۱۷.۵	۶	۵	۱	۰.۸	۴	۳.۳
مطالعه روزنامه و مجلات	۱۶	۱۳.۴	۶۲	۵۲.۱	۲۸	۲۳.۵	۱۰	۸.۴	۳	۲.۵	۰	۰	۰	۰
استفاده از تلویزیون و رادیو	۱۹	۱۵.۸	۴۱	۳۴.۲	۱۰	۸.۳	۲۰	۱۶.۷	۱۶	۱۳.۳	۶	۵	۸	۶.۷
گوش دادن به موسیقی	۱	۰.۸	۱۲	۱۰.۱	۳۵	۲۹.۴	۲۲	۱۸	۱۸.۵	۱۵.۱	۸	۶.۷	۳۳	۱۹.۳
کار با رایانه	۱	۰.۸	۱۶	۱۳.۴	۲۲	۱۸.۵	۲۹	۲۴	۲۰	۱۶.۸	۱۱	۹.۲	۲۰	۱۶.۸
اینترنت	۱	۰.۸	۸	۶.۷	۳۷	۳۰.۷	۳۰	۲۵.۲	۱۷	۱۴.۳	۱۵	۱۲.۶	۲۱	۱۷.۶

بر اساس یافته‌های جدول ۲، حدود ۳۸ درصد از پاسخگویان اعلام کرده‌اند که به طور میانگین در طول یک نیمسال اصلاً به سینما نمی‌روند، ۳۴.۷ درصد فقط یک بار و ۱۶.۱ درصد بیش از دو بار به سینما می‌روند. در آماری ناامیدکننده ۸۴.۱ درصد افراد هرگز به تماشای تئاتر نمی‌روند یا ۲۸.۹ درصد آنها تنها یک بار به تئاتر می‌روند. همچنین ۵۰ درصد افراد به موزه و اماکن تاریخی نمی‌روند و فقط ۲۸.۹ درصد آنها یک بار به این محافل فرهنگی می‌روند.

جدول ۲: توزیع فراوانی دانشجویان بر حسب حضور در محافل فرهنگی در طول نیمسال تحصیلی

محافل فرهنگی	اصلاً نمی‌روم		۱ بار		۲ بار		بیش از ۲ بار	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
تماشای فیلم در سینما	۴۵	۳۸.۱	۴۱	۳۴.۷	۱۳	۱۱	۱۹	۱۶.۱
تماشای تئاتر	۹۵	۸۴.۱	۱۱	۹.۷	۳	۲.۷	۴	۳.۵
بازدید از موزه و اماکن تاریخی	۵۷	۵۰	۳۳	۲۸.۹	۶	۵.۳	۱۸	۱۵.۸

۲. توصیف قابلیت‌های فرهنگی مورد مطالعه

یک (ک) هوش فرهنگی: در جدول ۳، گویه‌های تشکیل‌دهنده هوش فرهنگی دانشجویان توصیف و بر حسب میانگین رتبه‌بندی شده است. بر این اساس، برخی از جنبه‌های هوش رفتاری نظیر تعامل با افرادی از سایر فرهنگها نسبت به سایر جنبه‌ها از وضعیت مطلوب‌تری برخوردار است. در عوض، گویه‌های مرتبط با هوش فرهنگی از لحاظ بهره‌گیری از فناوری و محصولات فرهنگی در پایین‌ترین رتبه قرار دارد.

جدول ۳: توصیف هوش فرهنگی پاسخگویان

ردیف	گویه	میانگین	انحراف معیار	واریانس
۱	در برخورد با افرادی با فرهنگ متفاوت، تلاش می‌کنم رفتارم (نخوه صحبت کردن و حرکات صورت و...) را به اقتضای شرایط تغییر دهم تا بتوانم با آنها ارتباط برقرار نمایم.	۴.۴۵	۰.۷۶۷	۰.۵۸۸
۲	از تعامل با افرادی از فرهنگهای مختلف لذت می‌برم.	۴.۳۵	۰.۷۶۶	۰.۵۸۶
۳	بر این باورم فرهنگ سایر اقوام، مناطق و کشورها چیزهای خوبی برای یاد گرفتن دارند که لازم است برای آنها ارزش قائل شد.	۴.۳۳	۰.۸۸۴	۰.۷۸۲
۴	افراد را همان گونه که هستند می‌پذیرم و حتی با وجود تفاوت رفتاری و اختلاف فرهنگی به آنها احترام می‌گذارم.	۴.۲۹	۱.۱۲۹	۱.۲۷۴
۵	به نظرم مهم نیست دیگران چه فکر می‌کنند، آدم هر طور راحت است باید رفتار کند.	۴.۲۵	۱.۱۰۶	۱.۲۲۴
۶	به نظرم فرهنگ قوم یا منطقه و کشورم از فرهنگ سایر اقوام و مناطق و کشورها برتر است.	۴.۲۲	۰.۸۹۳	۰.۷۹۸
۷	از اینکه در تعامل با دیگران گویش و ارزشهای فرهنگی خود را بروز دهم، ابایی ندارم.	۴.۱۷	۱.۰۲۸	۱.۰۵۶
۸	زندگی در کشورها یا مناطقی با فرهنگ متفاوت برایم دشوار است.	۴.۱۳	۰.۹۴۴	۰.۸۹۱
۹	این توانایی را دارم که با زندگی در شرایط فرهنگی متفاوت (کشورها یا مناطق دیگر) سازگار شوم.	۴.۱۳	۱.۳۳۲	۱.۷۷۴
۱۰	همواره در پی آن هستم که با آداب و رسوم، هنرها و فرهنگ سایر اقوام و ملتها آشنا شوم.	۳.۹۷	۱.۰۲۱	۱.۰۴۲
۱۱	در حوزه‌های مختلف کار و زندگی‌ام افرادی را به عنوان الگو شناسایی و از آنها پیروی می‌کنم.	۳.۹۷	۱.۲۱۸	۱.۴۸۲
۱۲	تعامل با افراد غیرهمجنس برایم دشوار است.	۳.۹۱	۰.۹۸۲	۰.۹۶۵
۱۳	به راحتی با والدین و افراد مسن‌تر ارتباط برقرار می‌نمایم.	۳.۸۵	۰.۹۷۱	۰.۹۴۳
۱۴	با افراد کم‌سن‌تر از خود به راحتی ارتباط برقرار می‌کنم.	۳.۸۱	۰.۸۳۷	۰.۷
۱۵	برای گذراندن وقت برنامه دارم و احساس می‌کنم به طور مفید از وقتم بهره می‌برم (داشتن سبک زندگی فعال و پویا).	۳.۷۴	۱.۲۶	۱.۵۸۸
۱۶	براحتی می‌توانم در تیم‌ها یا گروه‌هایی چندفرهنگی که افرادی با سلاقی و هنجارها و ارزشهای فرهنگی مختلف حضور دارند، کار کنم.	۳.۷۴	۱.۲۷۳	۱.۶۲۲
۱۷	در صورت نیاز، می‌توانم در تعامل با افرادی با رفتار متفاوت با هنجارهای رایج جامعه از آنها انتقاد کنم.	۳.۶۷	۱.۰۷۴	۱.۱۵۴
۱۸	در هنگام رویارویی با فرهنگهای دیگر به ارزشهای فرهنگی اصیل خود پایبندم (عدم الگوبرداری و تقلید سطحی).	۳.۵	۰.۹۶۲	۰.۹۲۵

۵۵ $\diamond$ بررسی قابلیت‌های فرهنگی دانشجویان کشاورزی

۱۹	در تعامل با افرادی از سایر فرهنگها می‌توانم به معرفی و دفاع منطقی از ارزشهای فرهنگی و اجتماعی خویش مبادرت ورزم.	۳.۴۵	۱.۰۵	۱.۱۰۲
۲۰	در وضعیتها و شرایط مختلف به اقتضای آن شرایط صحیح می‌کنم رفتار مناسبی را بروز دهم (رفتار بیجا و مقتضی).	۳.۴۴	۱.۰۱۴	۱.۰۲۸
۲۱	در تعامل با دیگران سعی می‌کنم به بازخورد آنها از رفتارم پی ببرم و در صورت نیاز در رفتار خودم بازنگری کنم (یادگیری فرهنگی).	۳.۴۳	۱.۳۰۶	۱.۷۰۵
۲۲	در تعامل با افرادی از فرهنگهای دیگر به پیش‌دواری‌هایم آگاه هستم و سعی می‌کنم از بروز آنها پیشگیری کنم.	۳.۴	۱.۰۸۸	۱.۱۸۳
۲۳	می‌توانم برای درک رفتار افرادی از سایر فرهنگها خود را به جای آنها متصور شوم (همدلی فرهنگی).	۳.۳۹	۱.۰۳	۱.۰۶
۲۴	برخی از فرهنگها همانند غرب واقعاً برترند، از این‌رو حاضریم همه هنجارها و آداب و رسوم آنها را بپذیریم و شبیه آنها رفتار کنیم.	۳.۳۹	۱.۱۸۸	۱.۴۱
۲۵	در تعامل با افرادی از سایر فرهنگها به فاصله و اختلاف فرهنگی خود با آنها واقفم و از این‌رو انتظار ندارم مثل خودم رفتار کنند.	۳.۳۹	۱.۴۵۱	۲.۱۰۵
۲۶	برای اینکه با افرادی از سایر فرهنگها نزدیک شوم (در کار و زندگی) سعی می‌کنم زبان و فرهنگ آنها آشنا شوم.	۳.۳۳	۱.۱۲۵	۱.۲۶۶
۲۷	در کار و زندگی یک‌سری اصول و ارزشها دارم که سعی می‌کنم در برخورد با دیگران آنها را تا حد ممکن رعایت کنم.	۳.۲۲	۱.۱۰۹	۱.۲۳
۲۸	در استفاده از محصولات و کالاهای فرهنگی سایر کشورها (فیلم، کتاب، محتوای رسانه‌های مجاری، بازی رایانه‌ای و غیره) به تفاوت‌های فرهنگی توجه می‌کنم.	۳.۱۷	۱.۰۲۴	۱.۰۴۸
۲۹	فناوری (موبایل، خودرو، اینترنت و غیره) را با در نظر گرفتن شیوه صحیح استفاده از آن و نیز هنجارهای جامعه‌ام بکار می‌برم.	۳.۱۳	۱.۰۰۸	۱.۰۱۶
۳۰	در هنگام استفاده از محصولات هنری و فرهنگی می‌توانم ارزش زیباشناسانه و هنری آنها را درک کنم.	۳.۰۲	۱.۱۵۷	۱.۳۳۹

برای توصیف بهتر وضعیت دانشجویان به لحاظ برخورداری از هوش فرهنگی از معیار ISDM^۱ بهره گرفته شده است. بر این اساس، ۷۳ درصد از پاسخگویان از هوش فرهنگی کم و خیلی کم و تنها حدود ۱۰ درصد از آنها از هوش فرهنگی خیلی زیاد برخوردارند.

جدول ۴: توزیع فراوانی دانشجویان به لحاظ برخورداری از هوش فرهنگی

سطوح	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خیلی کم	۳۷	۳۰.۸۳	۳۰.۸۳
کم	۵۱	۴۲.۵۰	۷۳.۳۳
زیاد	۲۱	۱۷.۵۰	۹۰.۸۳
خیلی زیاد	۱۱	۹.۱۷	۱۰۰

(دو) آگاهی و شناخت فرهنگی: بر اساس یافته‌های مندرج در جدول ۵، پاسخگویان در مورد آشنایی با هنجارها و رسوم قوم خویش، آشنایی با اصول و احکام و تکالیف مذهب خویش، آشنایی با پیشینه تاریخی منطقه، آشنایی با هنجارها و رسوم اقوامی دیگر در کشور/

1. Interval of Standard Deviation from the Mean

۵۶ ♦ فرهنگ در دانشگاه اسلامی ۱۰

منطقه، آشنایی با ارزشها و اصول سایر مذاهب و فرق اسلامی و تاریخ اسلام و آشنایی با ارزشها و تاریخ دفاع مقدس نسبت به سایر موارد از آگاهی و شناخت بیشتری برخوردارند. در عوض، آگاهی و شناخت آنها در مورد آشنایی با دانش بومی مردم منطقه در زمینه کشاورزی و سایر امور اجتماعی، آشنایی با سینمای جهان، آشنایی با موسیقی غربی، آگاهی از ابعاد، شیوهها و آثار تهاجم و شبیخون فرهنگی غرب از طریق ماهواره، اینترنت، مد و غیره در قالب جنگ نرم و آشنایی با فرقه‌های مذهبی و فکری کاذب و سمبلها و نمادهای مربوط، به نسبت کمتر است.

جدول ۵: میزان آگاهی فرهنگی پاسخگویان

رتبه	انحراف معیار	میانگین	مقوله‌ها
۱	۲.۲۵	۴.۷۳	آشنایی با هنجارها و رسوم قوم خویش (مراسم مذهبی، ادواری، جشنها و...)
۲	۰.۹۴	۴.۶۷	آشنایی با اصول و احکام و تکالیف مذهب خویش
۳	۱.۷۹	۴.۶۴	آشنایی با پیشینه تاریخی منطقه خویش
۴	۱.۹۵	۴.۴۸	آشنایی با هنجارها و رسوم اقوام دیگری که در کشور / منطقه شما زندگی می‌کنند
۵	۲.۸۶	۴.۴۴	آشنایی با ارزشها و اصول سایر مذاهب و فرق اسلامی و تاریخ اسلام
۶	۲.۸۰	۴.۴۰	آشنایی با ارزشها و تاریخ دفاع مقدس
۷	۰.۵۲	۴.۱۱	آشنایی با ساختار حاکمیت و دولت در نظام جمهوری اسلامی (نهادهای و جایگاه و مسئولیت آنها شامل قوای سه گانه و غیره)
۸	۳.۰۴	۴.۱۰	آشنایی با ارزشها و تاریخ انقلاب اسلامی
۹	۱.۱۵	۳.۸۱	آشنایی با قواعد و عرف تشکیل خانواده و ارتباطات خانوادگی (روابط زناشویی و تربیت فرزند) در جامعه خویش
۱۰	۰.۴۳	۳.۷۸	آشنایی با زبان و گویش اقوام منطقه خویش (ادبیات محلی)
۱۱	۱.۷۶	۳.۷۵	آشنایی با میراث و تمدن باستانی کشور (سیر تاریخی، مکانهای تاریخی و باستانی و...)
۱۲	۲.۱۹	۳.۷۳	آشنایی با جغرافیای فرهنگی کشور (پراکنش اقوام و فرهنگها و زبانهای مختلف در کشور)
۱۳	۱.۲۱	۳.۷۰	آگاهی از قواعد راهنمایی و رانندگی
۱۴	۲.۴۸	۳.۶۹	آشنایی با موسیقی ایرانی
۱۵	۲.۱۴	۳.۶۸	آشنایی با قوانین و سیاستهای کلان کشور (قانون اساسی، قوانین جزایی و حقوقی و غیره)
۱۶	۲.۱۸	۳.۶۴	آگاهی از امور سیاسی و جریانهای سیاسی جامعه
۱۷	۰.۲۶	۳.۴۲	آگاهی از رویدادهای ورزشی در ایران و جهان
۱۸	۰.۹۶	۳.۳۶	آشنایی با مناسبت و رویدادهای فرهنگی تقویم رسمی کشور (روزها و هفته‌های نامگذاری شده)
۱۹	۳.۲۲	۳.۳۳	شناخت مفاخر فرهنگی و تاریخی کشور
۲۰	۲.۱۲	۳.۱۶	آشنایی با پیشرفتهای جدید علمی و فناوری در بخش کشاورزی و سایر بخشهای مرتبط
۲۱	۱.۰۰	۳.۱۶	آشنایی با قواعد مشارکت مدنی در جامعه (انتخابات، مشارکت در احزاب و فعالیت سیاسی)
۲۲	۱.۷۸	۳.۱۶	آشنایی با روند امور اداری و وظایف سازمانهای مختلف در حوزه زندگی و شغلی
۲۳	۰.۱۰	۳.۰۱	آگاهی از فرصتها، روندها و مسائل اقتصادی روز در بخش کشاورزی و سایر بخشها
۲۴	۰.۵۱	۲.۸۵	آگاهی از قواعد و هنجارهای شراکت و کار اقتصادی در بخش کشاورزی و سایر بخشهای مرتبط مورد علاقه
۲۵	۱.۹۳	۲.۸۲	آشنایی با هنجارها و رسوم صنوف و ایشار مختلف
۲۶	۰.۸۵	۲.۷۳	آشنایی با آثار هنری و صنایع دستی مناطق مختلف
۲۷	۰.۴۶	۲.۶۵	آشنایی یا تاریخ سایر ملل
۲۸	۱.۶۶	۲.۵۳	آشنایی با ارزشها و اصول ادیان و مذاهب رایج در ایران و جهان

بررسی قابلیت‌های فرهنگی دانشجویان کشاورزی ۵۷

۲۹	۱.۴۲	۲.۴۱	آشنایی با سینمای ایران
۳۰	۱.۴۱	۲.۴۱	آشنایی با شعر و ادبیات
۳۱	۱.۸۰	۲.۳۲	شناخت محصولات و دستاوردهای شاخه‌های مختلف هنری
۳۲	۰.۹۵	۲.۳۳	آگاهی از خط قرمزا و نابوهای اجتماعی جامعه
۳۳	۳.۳۴	۲.۰۲	آشنایی با قواعد تشکیل یا عضویت مشروع در شبکه‌های اجتماعی (تشکلهای اجتماعی مردم‌نهاد یا مجازی)
۳۴	۱.۹۲	۲.۰۱	آشنایی با سبک‌های معماری سنتی و مدرن
۳۵	۱.۲۸	۱.۹۹	آشنایی با دانش بومی مردم منطقه در زمینه کشاورزی و سایر امور اجتماعی
۳۶	۱.۳۸	۱.۹۰	آشنایی با سینمای جهان
۳۷	۰.۸۱	۱.۸۸	آشنایی با موسیقی غربی
۳۸	۲.۴۳	۱.۵۲	آگاهی از ابعاد، شیوه‌ها و آثار تهاجم و شیخون فرهنگی غرب از طریق ماهواره، اینترنت، مد و غیره در قالب جنگ نرم
۳۹	۱.۴۶	۱.۴۲	آشنایی یا فرقه‌های مذهبی و فکری کاذب و سمبل‌ها و نمادهای مربوطه (شیطان‌پرستی، نژادپرستی و غیره)

توزیع فراوانی پاسخگویان به لحاظ آگاهی و شناخت فرهنگی نشان می‌دهد که نزدیک به ۷۶ درصد آنها از آگاهی و شناخت فرهنگی در حد کم و خیلی کم برخوردارند و تنها اندکی بیش از ۱۰ درصد از آنها از شناخت فرهنگی در حد خیلی زیاد برخوردارند. (جدول ۶)

جدول ۶: توزیع فراوانی دانشجویان به لحاظ آگاهی و شناخت فرهنگی

سطوح	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خیلی کم	۴۹	۴.۸۳	۴۰.۸۳
کم	۴۲	۳۵.۰۰	۷۵.۸۳
زیاد	۱۶	۱۳.۳۳	۸۹.۱۷
خیلی زیاد	۱۳	۱۰.۸۳	۱۰۰

سه) مهارت فرهنگی: بر اساس یافته‌های مندرج در جدول ۷، پاسخگویان در مورد توانایی گفتگو و صحبت کردن به تناسب موقعیتهای مختلف رسمی و غیر رسمی، تسلط بر گویش و زبان محلی و مادری، درک و رعایت اصول و شیوه نظافت و بهداشت فردی، درک و رعایت اصول و ارزشهای اخلاقی رایج در جامعه، درک و رعایت اصول و شیوه تغذیه سالم، توانایی کار با رایانه در کار و زندگی روزمره توأم با رعایت قواعد و اصول آن و کاربرد صحیح قواعد زبان فارسی رسمی در ارتباطات روزمره، نسبت به سایر موارد از مهارت بیشتری برخوردارند.

جدول ۷: میزان مهارت فرهنگی پاسخگویان

رتبه	انحراف معیار	میانگین	مقوله‌ها
۱	۱.۰۸	۴.۸۱	توانایی گفتگو و صحبت کردن به تناسب موقعیتهای مختلف رسمی و غیررسمی
۲	۱.۲۳	۴.۵۸	تسلط بر گویش و زبان محلی و مادری
۳	۰.۷۰	۴.۵۵	درک و رعایت اصول و شیوه نظافت و بهداشت فردی
۴	۱.۴۰	۴.۵۱	درک و رعایت اصول و ارزشهای اخلاقی رایج در جامعه (احترام به بزرگترها، کمک به دیگران و غیره)
۵	۱.۲۵	۴.۳۲	درک و رعایت اصول و شیوه تغذیه سالم
۶	۱.۷۰	۴.۲۸	توانایی کار با رایانه در کار و زندگی روزمره توأم با رعایت قواعد و اصول آن
۷	۱.۵۲	۴.۱۵	کاربرد صحیح قواعد زبان فارسی رسمی در ارتباطات روزمره
۸	۰.۰۵	۳.۷۹	درک و رعایت ارزشها و هنجارهای اجتماعی در زمینه پوشش و ظاهر در سطح جامعه
۹	۱.۶۶	۳.۶۹	رعایت هنجارها و قواعد همزیستی و همجواری در قالب همسایگی و زندگی آپارتمانی
۱۰	۲.۶۵	۳.۶۰	توانایی استفاده صحیح از امکانات عمومی
۱۱	۱.۴۴	۳.۴۵	توانایی انتخاب و حفظ دوستان سالم
۱۲	۰.۹۵	۳.۳۴	تهیه و تامین مایحتاج و خدمات مورد نیاز زندگی روزمره
۱۳	۰.۵۴	۳.۲۸	توانایی انجام مکاتبات اداری و رسمی با رعایت قواعد مربوطه
۱۴	۲.۱۱	۳.۲۳	گذراندن اوقات فراغت در قالب یک سبک زندگی پویا و سالم
۱۵	۰.۱۳	۳.۲۲	استفاده خبری و تحلیلی از منابع اطلاعاتی و رسانه‌های مختلف با رعایت ارزشهای فرهنگی
۱۶	۰.۸۷	۲.۹۹	درک و رعایت ارزشهای زیست محیطی و اصول توسعه پایدار در زندگی و کار (حفظ محیط زیست، آب، خاک، جنگل و مرتع، مدیریت انرژی)
۱۷	۱.۱۴	۲.۸۵	رعایت قوانین و مقررات در زندگی روزمره
۱۸	۰.۵۴	۲.۶۸	رعایت قواعد و عرف ارتباط از طریق موبایل و دیگر وسایل ارتباطی مدرن
۱۹	۰.۸۳	۲.۶۷	توانایی کار با اینترنت (ارتباطات اینترنتی، داد و ستد الکترونیکی، کار علمی و مشارکت در شبکه‌های مجازی)
۲۰	۰.۷۶	۲.۳۲	توانایی بهره‌گیری از زبانهای زنده بین‌المللی (انگلیسی یا غیره) در تعاملات خویش
۲۱	۰.۶۳	۱.۳۴	توانایی درک ارزش زیباشناسانه آثار هنری

توزیع فراوانی پاسخگویان به لحاظ برخورداری از مهارتهای فرهنگی نشان می‌دهد که نزدیک به ۵۱ درصد آنها از مهارت فرهنگی در حد کم و خیلی کم و اندکی بیش از ۴۹ درصد آنها از مهارت فرهنگی در حد زیاد و خیلی زیاد برخوردارند (جدول ۸). بر این اساس، وضعیت برخورداری از مهارت فرهنگی نسبت به شناخت فرهنگی در بین پاسخگویان بهتر است.

جدول ۸: توزیع فراوانی دانشجویان به لحاظ برخورداری از مهارت فرهنگی

سطوح	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خیلی کم	۱۷	۱۴.۱۷	۴۰.۸۳
کم	۴۴	۳۶.۶۷	۵۰.۸۳
زیاد	۳۵	۲۹.۱۷	۸۰.۰۰
خیلی زیاد	۲۴	۲۰.۰۰	۱۰۰

چهار) بررسی رابطه بین متغیرهای مورد مطالعه: بر اساس یافته‌های جدول ۹، رابطه مثبت و معناداری بین مصرف کالاهای فرهنگی (۹۹ درصد اطمینان)، عضویت در تشکلهای دانشجویی (۹۵ درصد اطمینان)، مسافرت و تعداد دوستان (۹۹ درصد اطمینان) و هوش فرهنگی وجود دارد. آگاهی فرهنگی نیز از رابطه مثبت و معناداری با مصرف کالاهای فرهنگی، مسافرت، تعداد دوستان و حضور در محافل فرهنگی (۹۹ درصد اطمینان) برخوردار است. سرانجام، رابطه مثبت و معناداری بین عضویت در تشکلهای (۹۵ درصد اطمینان) و حضور در محافل فرهنگی (۹۹ درصد اطمینان) به دست آمده است.

جدول ۹: ضرایب همبستگی بین متغیرهای مورد مطالعه

متغیرهای پیش‌بین	متغیرهای ملاک		
	هوش فرهنگی	آگاهی فرهنگی	مهارت فرهنگی
مصرف کالاهای فرهنگی	**۰/۷۴۴	**۰/۶۸۱	۰/۰۶۳
سن	۰/۰۴۲	۰/۱۵۵	۰/۱۳۹
معدل	۰/۰۶۱	۰/۰۳۳	۰/۰۹۴
سابقه عضویت در تشکلهای دانشجویی	*۰/۲۰۴	۰/۱۱۰	*۰/۲۱۱
میانگین مسافرت	**۰/۳۲۸	**۰/۳۹۷	۰/۰۷۸
تعداد دوستان از سایر مناطق و اقوام	**۰/۷۰۹	**۰/۵۷۳	۰/۱۳۵
حضور در محافل فرهنگی	۰/۱۱۷	**۰/۸۴۲	**۰/۴۱۹

***: سطح اطمینان ۹۹ درصد * : سطح اطمینان ۹۵ درصد

پنج) مقایسه پاسخگویان به لحاظ برخورداری از قابلیت‌های فرهنگی: بر اساس نتایج آزمون من‌وایتنی (جدول ۱۰) به لحاظ سال تحصیلی، دانشجویان سال آخر از قابلیت فرهنگی بیشتری نسبت به دانشجویان سال اول برخوردارند. این تفاوت در مورد هوش فرهنگی و آگاهی فرهنگی در سطح ۹۹ درصد اطمینان و در مورد مهارت فرهنگی در سطح ۹۵ درصد اطمینان معنادار است. دانشجویان ساکن در خوابگاه نسبت به دانشجویانی که در خوابگاه زندگی

۶۰ ♦ فرهنگ در دانشگاه اسلامی ۱۰

نمی‌کنند، از هوش فرهنگی و مهارت فرهنگی بالاتر ولی آگاهی فرهنگی کمتری برخوردارند. همسو با نتایج همبستگی، دانشجویان عضو تشکلهای نسبت به دانشجویان غیر عضو از هوش فرهنگی و مهارت فرهنگی بالاتری برخوردارند. سرانجام، دانشجویان غیر بومی نسبت به دانشجویان بومی از آگاهی فرهنگی بالایی برخوردارند.

جدول ۱۰: مقایسه میانگین قابلیت‌های فرهنگی گروه‌های مختلف پاسخگویان

متغیر وابسته					طبقات	متغیرهای گروه‌بندی	
مهارت فرهنگی		آگاهی فرهنگی		هوش فرهنگی	متغیر گروه‌بندی	گروه‌بندی	
-۰/۴۴۳	۶۶/۰۴	-۱/۵۰۲	۶۰/۰۳	-۰/۰۰۷	۶۴/۵۲	مرد	جنس
	۶۳/۱۴		۶۹/۹۰		۶۴/۴۷	زن	
-۲/۵۵۳*	۵۴/۴۰	-۲/۷۰۷**	۵۳/۸۱	-۳/۹۹۷**	۵۲/۵۹	سال اول	سال تحصیلی (آخر و اول)
	۷۱/۴۱		۷۱/۸۲		۷۸/۸۸	سال آخر	
-۰/۱۴۹	۶۳/۸۵	-۱/۳۹۲	۵۹/۶۵	-۰/۸۲۱	۶۱/۶۴	شهر	محل تولد (شهر و روستا)
	۶۴/۸۷		۶۸/۷۸		۶۷/۰۲	روستا	
-۲/۲۴۱*	۷۳/۱۴	-۲/۱۴۲*	۵۸/۸۹	-۲/۱۷۲*	۷۰/۳۸	خوابگاه	محل زندگی در دوران تحصیل
	۵۸/۵۹		۷۲/۶۹		۵۵/۹۱	غیرخوابگاه	
-۳/۵۶۰**	۵۰/۴۴	-۰/۳۶۲	۶۳/۳۱	-۲/۱۸۴*	۵۷/۲۹	بله	عضویت در تشکل
	۷۴/۱۲		۶۵/۶۲		۷۱/۲۷	خیر	
-۰/۴۹۹	۶۲/۴۶	-۴/۶۳۷**	۴۶/۱۶	-۱/۴۳۸	۶۸/۸۹	بومی	بومی و غیربومی بودن
	۶۶/۴۲		۷۷/۰۵		۶۰/۳۸	غیربومی	

شش) تحلیل عاملی قابلیت‌های فرهنگی دانشجویان: برای استخراج مؤلفه‌های زیربنایی مجموعه گویه‌های نمایای آگاهی و مهارت فرهنگی، از تحلیل عاملی نوع اکتشافی بهره گرفته شد. مقدار KMO و مقدار آزمون بارتلت برای ماتریس همبستگی داده‌ها در جدول ۱۱، بیانگر این است که داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسبند. برای تعیین تعداد عاملها بر اساس ملاک کیسر (عوامل دارای مقدار ویژه بزرگ‌تر از یک) و شناخت مفهومی از مؤلفه‌های زیربنایی (معیار پیشین) اقدام شد. برای چرخش عاملها نیز از روش وریماکس استفاده شد. در این مرحله متغیرهای دارای بار عامل بیش از ۰/۵۰، معنادار فرض شدند.

۶۱ $\diamond$ بررسی قابلیت‌های فرهنگی دانشجویان کشاورزی

جدول ۱۱: مقدار KMO و آزمون بارتلت و سطح معناداری آنها برای دو مجموعه مورد تحلیل

مجموعه مورد تحلیل	KMO	آزمون بارتلت	سطح معنی‌داری آزمون بارتلت
آگاهی فرهنگی	۰/۸۱۴	۳۱۵۵/۲۳۴	۰/۰۰۰
مهارت فرهنگی	۰/۸۰۹	۱۶۵۲/۸۳۲	۰/۰۰۰

در جدول ۱۲، مشخصات پنج عامل استخراجی از تحلیل عاملی مجموعه گویه‌های آگاهی فرهنگی که بر حسب مضمون مشترک مفهومی مجموعه گویه‌های بارگذاری شده بر روی هر عامل نامگذاری شده‌اند، به همراه بار عاملی و مقدار ویژه هر عامل ارائه شده است. عامل اول با نام «سواد شغلی» با مقدار ویژه ۴/۲۴ بیشترین سهم (۱۶/۹۸ درصد) را در تبیین واریانس کل متغیرهای اولیه دارد. پس از آن، عاملهای دوم تا پنجم با نام «سواد هنری»، «سواد سیاسی-مدنی»، «سواد مذهبی» و «سواد قومی» به ترتیب توانسته‌اند ۱۵/۳۰، ۱۵/۱۶، ۱۱/۱۶ و ۱۰/۳۳ درصد از واریانس مجموعه مورد تحلیل را تبیین کنند. در مجموع، شش عامل مذکور توانسته‌اند نزدیک به ۷۰ درصد از کل واریانس متغیرها را تبیین کنند.

جدول ۱۲: نتایج ماتریس عاملی دوران یافته مربوط به آگاهی فرهنگی

بار عاملی	گویه‌های بارگذاری شده	نام عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس	واریانس تجمعی
۰/۸۹۳	آگاهی از قواعد و هنجارهای شراکت و کار اقتصادی در بخش کشاورزی و سایر بخشهای مرتبط مورد علاقه	شناخت شغلی	۴/۲۴۶	۱۶/۹۸۴	۱۶/۹۸۴
۰/۸۷۱	آگاهی از فرصتها، روندها و مسائل اقتصادی روز در بخش کشاورزی و سایر بخشها				
۰/۸۷۵	آشنایی با پیشرفتهای جدید علمی و فناوری در بخش کشاورزی و سایر بخشهای مرتبط				
۰/۹۱۲	آشنایی با دانش بومی مردم منطقه در زمینه کشاورزی و سایر امور اجتماعی				
۰/۹۵۱	آشنایی با روند امور اداری و وظایف سازمانهای مختلف در حوزه زندگی و شغلی				
۰/۶۹۹	شناخت محصولات و دستاوردهای شاخه‌های مختلف هنری	شناخت فرهنگی	۳/۹۱۴	۱۵/۶۵۶	۳۲/۶۳۹
۰/۷۳۳	آشنایی با موسیقی ایرانی				
۰/۷۹۴	آشنایی با شعر و ادبیات ایران				
۰/۷۰۸	آشنایی با معماری سنتی و مدرن				
۰/۷۳۳	آشنایی با سینمای ایران				
۰/۸۴۸	آشنایی با آثار هنری و صنایع دستی مناطق مختلف	شناخت اجتماعی	۳/۸۲۶	۱۵/۳۰۳	۴۷/۹۴۳
۰/۶۷۲	آشنایی با قواعد تشکیل یا عضویت مشروع در شبکه‌های اجتماعی (تشکلهای اجتماعی مردم‌نهاد یا مجازی)				
۰/۷۶۸	آشنایی با قواعد مشارکت مدنی در جامعه (انتخابات، مشارکت در احزاب و فعالیت سیاسی)				
۰/۷۲۲	آگاهی از امور سیاسی و جریانهای سیاسی جامعه				
۰/۶۳۰	آشنایی با ساختار حاکمیت و دولت در نظام جمهوری اسلامی (نهادهای و جایگاه و مسئولیت آنها شامل قوای سه گانه و غیره)				
۰/۶۰۳	آشنایی با قوانین و سیاستهای کلان کشور (قانون اساسی، قوانین جزایی و حقوقی و غیره)	شناخت خانوادگی			
۰/۷۲۹	آشنایی با قواعد و عرف تشکیل خانواده و ارتباطات خانوادگی (روابط زناشویی و تربیت)				

۶۲ ♦ فرهنگ در دانشگاه اسلامی ۱۰

ردیف	عنوان	مقدار	درصد	واریانس
۰۰۷۱۷	فرزند) در جامعه خویش			
۰۰۷۱۷	آشنایی با ارزشها و اصول ادیان و مذاهب رایج در ایران و جهان	۲/۷۹۰	۱۱/۱۶۱	۵۹/۱۰۴
۰۰۷۴۸	آشنایی با ارزشها و تاریخ انقلاب اسلامی			
۰۰۸۰۴	آشنایی با اصول و احکام و تکالیف مذهب خویش			
۰۰۸۱۵	آشنایی با فرقه‌های مذهبی و فکری کاذب و سمبل‌ها و نمادهای مربوطه			
۰۰۸۱۴	آشنایی با پیشینه تاریخی منطقه خویش	۲/۵۸۴	۱۰/۳۳۵	۶۹/۴۳۸
۰۰۸۰۹	آشنایی با هنجارها و رسوم قوم خویش (مراسم مذهبی، ادواری، جشنها و...)			
۰۰۸۰۲	آشنایی با زبان و گویش اقوام منطقه خویش (ادبیات محلی)			
۰۰۷۳۲	آشنایی با هنجارها و رسوم اقوامی دیگری که در کشور/ منطقه شما زندگی می‌کنند			

بر اساس یافته‌های حاصل از تحلیل عاملی مجموعه گویه‌های مهارت فرهنگی (جدول ۱۳)، عامل اول و دوم؛ یعنی مهارت‌های ارتباطی-زبانی و مهارت‌های زندگی فردی سالم، به ترتیب با مقدار ویژه ۴/۲۸ و ۴/۲۲ روی هم‌رفته تبیین‌کننده ۴۴/۸ درصد واریانس کل مجموعه مورد تحلیل هستند. عامل سوم (مهارت‌های فناورانه) و چهارم (رعایت ارزشهای اجتماعی) به ترتیب با کسب مقدار ویژه ۲/۵۷ و ۲/۳۳ توانسته‌اند به ترتیب ۱۳/۵۵ درصد و ۱۲/۲۶ درصد از واریانس کل را تبیین کنند. این چهار عامل در مجموع، حدود ۷۱ درصد کل واریانس را تبیین کرده‌اند.

جدول ۱۳: نتایج ماتریس عاملی دوران یافته مربوط به مهارت‌های فرهنگی

بار عاملی	گویه‌های بارگذاری شده	نام عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس	واریانس جمعی
۰۰۸۴۰	استفاده خبری و تحلیلی از منابع اطلاعاتی و رسانه‌های مختلف با رعایت ارزشهای فرهنگی	مهارت‌های ارتباطی-زبانی	۴/۲۸۷	۲۲/۵۶۴	۲۲/۵۶۴
۰۰۸۳۲	توانایی گفتگو و صحبت کردن به تناسب موقعیت‌های مختلف رسمی و غیررسمی				
۰۰۸۰۴	تسلط بر گویش و زبان محلی و مادری				
۰۰۸۵۳	کاربرد صحیح قواعد زبان فارسی رسمی در ارتباطات روزمره				
۰۰۷۰۴	توانایی انجام مکاتبات اداری و رسمی با رعایت قواعد مربوطه				
۰۰۷۶۰	توانایی بهره‌گیری از زبانهای زنده بین‌المللی (انگلیسی یا غیره) در تعاملات خویش				
۰۰۹۰۵	درک و رعایت اصول و شیوه نفاذ و بهداشت فردی	مهارت‌های زندگی فردی سالم	۴/۲۲۶	۲۲/۲۴۴	۴۴/۸۰۸
۰۰۹۰۳	درک و رعایت اصول و شیوه تغذیه سالم				
۰۰۹۵۰	تهیه و تامین مایحتاج و خدمات مورد نیاز زندگی روزمره				
۰۰۹۵۴	گذراندن اوقات فراغت در قالب یک سبک زندگی پویا و سالم				
۰۰۸۶۶	رعایت قوانین و مقررات در زندگی روزمره				
۰۰۷۸۴	توانایی کار با رایانه در کار و زندگی روزمره توأم با رعایت قواعد و اصول آن	مهارت‌های فناورانه	۲/۵۷۵	۱۳/۵۵۴	۵۸/۳۶۲
۰۰۸۲۳	توانایی کار با اینترنت (ارتباطات اینترنتی، داد و ستد الکترونیکی، کار علمی و مشارکت در شبکه‌های مجازی)				
۰۰۸۲۲	رعایت قواعد و عرف ارتباط از طریق موبایل و دیگر وسایل ارتباطی مدرن				
۰۰۷۵۰	توانایی استفاده صحیح از امکانات عمومی	رعایت ارزشهای اجتماعی	۲/۳۳۱	۱۲/۲۶۷	۷۰/۶۲۹
۰۰۷۸۵	درک و رعایت اصول و ارزشهای اخلاقی رایج در جامعه (احترام به بزرگترها، کمک به دیگران و غیره)				
۰۰۶۵۰	رعایت هنجارها و قواعد همزیستی و همجواری در قالب همسایگی و زندگی آپارتمانی				
۰۰۶۸۸	درک و رعایت ارزشهای زیست محیطی و اصول توسعه پایدار در زندگی و کار (حفظ محیط زیست، آب، خاک، جنگل و مرتع، مدیریت انرژی)				
۰۰۷۰۷	درک و رعایت ارزشها و هنجارهای اجتماعی در زمینه پوشش و ظاهر در سطح جامعه				

۵) نتیجه‌گیری و پیشنهادها

نتایج این تحقیق گویای این واقعیت است که قابلیت‌های فرهنگی بیشتر دانشجویان مورد مطالعه در حد کم و خیلی کم قرار دارد. این یافته با نتایج تحقیقات پیشین در خصوص فاصله معنادار بین صلاحیت‌های موجود و مورد نیاز دانش‌آموختگان کشاورزی (علی‌بیگی و بارانی، ۱۳۹۲) همخوانی دارد. در واقع؛ دانشگاه‌ها از بین سه بعد مورد نظر پی‌یر بوردیو برای سرمایه فرهنگی (سالوان، ۲۰۰۲) تنها به بعد نهادی شامل مدارک و مدارج تحصیلی و علمی - فرهنگی توجه می‌کنند. این در حالی است که کارکرد راستین دانشگاه‌ها فراتر از ارائه مدارک رسمی، پرهیز از القای مدرک‌گرایی در جامعه و تمرکز بر پرورش توانمندی‌های تبلور یافته در شخصیت، ذهنیت و رفتار دانشجویان (بعد تجسم‌یافته یا ذهنی سرمایه فرهنگی) است. بر اساس یافته‌های تحقیق، رابطه مثبت و معناداری بین برخی از متغیرهای مورد مطالعه، نظیر مصرف کالاهای فرهنگی، عضویت در تشکلهای دانشجویی، سکونت در خوابگاه، شبکه دوستان، و حضور در محافل فرهنگی و قابلیت‌های فرهنگی دانشجویان وجود دارد. همچنین بر پایه یافته‌های تحقیق، دانشجویان غیر بومی نسبت به دانشجویان بومی از آگاهی فرهنگی بالایی برخوردارند. مهاجرت دانشجویان به شهرهای دیگر می‌تواند موجب آشنایی آنها با فرهنگ مناطق دیگر و نیز دانشجویانی از سایر قومیتها و مناطق شود و این بر آگاهی و سواد فرهنگی دانشجویان می‌افزاید. البته با بومی‌گرایی در جذب دانشجو و بومی‌شدن دانشگاهها، چنین فرصتی برای تبادل فرهنگی بین جامعه دانشگاهی کم‌رنگ می‌شود.

تحلیل عاملی مقیاس آگاهی فرهنگی به استخراج پنج عامل با نام سواد شغلی، سواد هنری، سواد سیاسی - مدنی، سواد مذهبی و سواد قومی و تحلیل عاملی مقیاس مهارت فرهنگی با استخراج چهار عامل با نام مهارت‌های ارتباطی - زبانی، مهارت‌های زندگی فردی سالم، مهارت‌های فناورانه و رعایت ارزشهای اجتماعی انجامید. برخی از این قابلیت‌ها در تحقیقات پیشین نیز مطرح شده است (علی‌بیگی و بارانی، ۱۳۹۲؛ شارع‌پور و همکاران، ۱۳۸۰؛ حجازی و مشهدی، ۱۳۸۶؛ بلغلید و همکاران، ۱۹۹۹). چنین پیوندی توجه دانشگاه را به مقوله فرهنگ و هماهنگ کردن خود با ارزشها، نیازها و تحولات فرهنگی جامعه ضرورت می‌بخشد.

با توجه به یافته‌های تحقیق، پیشنهادهای ذیل برای بهبود کارکرد دانشگاه و آموزش عالی کشاورزی در پرورش قابلیت‌های فرهنگی دانشجویان پیشنهاد می‌شود:

- توجه نقش فرهنگی اعضای هیئت علمی، کارکنان و مدیریت دانشگاه و آموزش آنها در این زمینه از جمله در زمینه پذیرش و احترام به فرهنگهای مختلف حاضر در دانشگاه؛

- نیازسنجی آموزشی در خصوص نیازهای فرهنگی دانشجویان و برگزاری یکسری اقدامات فرهنگی هدفمند نظیر برگزاری جشنواره فرهنگی اقوام در سطح دانشگاه، برگزاری مسابقات کتابخوانی، برگزاری جشنواره و نمایشگاه تولیدات فرهنگی دانشجویان در زمینه فیلم مستند و کوتاه، عکس، پوستر، خبرنگاری و روزنامه‌نگاری، وبلاگ‌نویسی و غیره؛

- غنابخشی به عناصر فرهنگی مستقر در محیط دانشگاه از طریق نصب تابلو اعلانات، پوستر، روزنامه دیواری، پخش سرود و موسیقی، نصب بنر و غیره؛

- شناسایی و معرفی مناسب الگوهای رفتاری مورد نظر به دانشجویان از بین اعضای هیئت علمی، دانشجویان، متخصصان رشته‌های مختلف و الگوهای خارج دانشگاه؛

- پخش مستمر فیلم و برنامه‌های فرهنگی در محیط دانشگاه و خوابگاه و استقرار مراکزی برای عرضه محصولات فرهنگی به صورت خرید یا امانت، تهیه و انتشار منظم خبرنامه الکترونیکی و چاپی با موضوع فرهنگی، گرامیداشت مناسبت‌های فرهنگی مندرج در تقویم کشور در سطح دانشگاه، برگزاری کانونها یا کرسی‌های آزاداندیشی دانشجویی، تقویت محافل فرهنگی و مذهبی دانشگاه، رایزنی برای تهیه بلیط رایگان و یا نیم‌بها برای دانشجویان برای رفتن به سینما، تئاتر، کنسرت و دیگر محافل فرهنگی و برگزاری بازدیدهای علمی فرهنگی برای آشنایی دانشجویان با فرهنگ اقوام مختلف یا مکانهای تاریخی و فرهنگی کشور با موضوعات فرهنگی و آسیب‌شناسی فرهنگی با همکاری تشکلهای دانشجویی نظیر شورای صنفی، بسیج دانشجویی، انجمنهای علمی و غیره؛

- گنجانیدن مباحث فرهنگی در برنامه درسی دانشجویان با توجه به عناصر شناسایی شده در این تحقیق و نظرسنجی از متخصصان امور فرهنگی و برنامه‌ریزی درسی و در صورت امکان، گنجانیدن درسی عمومی با عنوان فرهنگ ایرانی- اسلامی در برنامه درسی دانشجویان کارشناسی؛

۶۵ ♦ بررسی قابلیت‌های فرهنگی دانشجویان کشاورزی

- هماهنگ‌سازی اقدامات فرهنگی مختلف در دانشگاه در قالب شورای فرهنگی دانشگاه و در چارچوب برنامه راهبردی سالانه و بلندمدت دانشگاه و نیز همکاری دانشگاه با نهادهای فرهنگی خارج دانشگاه جهت بهره‌گیری از ظرفیت‌های آنها و نیز پیاده‌سازی برنامه‌های مشترک فرهنگی توأم با اهمیت‌بخشی به مطالعات فرهنگی در حوزه کشاورزی و آموزش عالی کشاورزی با جهت‌دهی پایان‌نامه و رساله دانشجویان مقاطع ارشد و دکتری به سمت این موضوعات.

منابع

- جردن، آی؛ ای. کرلیل و آی. استاک (۱۳۹۱). رویکردهای یادگیری؛ نظریه و کاربرست. ترجمه الهه حجازی و روح‌الله شهابی. تهران: دانشگاه تهران.
- حجازی، ی. و م. مشهدی (۱۳۸۶). «تأثیر آموزش عالی کشاورزی بر توسعه عمومی دانش‌آموختگان». علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران، ش ۳ (۱): ۲۷-۴۲.
- دهقان، ع. و غ. غفاری (۱۳۸۴). «تبیین مشارکت اجتماعی - فرهنگی دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران». مجله جامعه‌شناسی ایران، ش ۶ (۱): ۶۷-۹۸.
- شارع‌پور، م؛ ص. صالحی و م. فاضلی (۱۳۸۰). «بررسی میزان شایستگی‌های کانونی در میان دانشجویان (مطالعه موردی: دانشگاه‌های صنعتی شریف، تهران و مازندران)». نامه علوم اجتماعی، ش ۱۸: ۸۸-۶۳.
- صحبت‌لو، ع. و م.ح. میرزامحمدی (۱۳۸۸). «جهانی‌شدن و چالش‌های فرهنگ مطلوب دانشجویی در نظام دانشگاهی کشور». فصلنامه فرهنگ در دانشگاه اسلامی، سال سیزدهم، ش ۲: ۷۴-۴۷.
- علی‌بیگی؛ ا.ح. و ش. بارانی (۱۳۹۲). «بررسی صلاحیتهای عمومی مورد نیاز دانش‌آموختگان کشاورزی از دیدگاه مدیران بخش کشاورزی دولتی و مهندسان کشاورزی عضو نظام مهندسی استان کرمانشاه». فصلنامه تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، ش ۱: ۹۹-۱۱۱.
- فاضلی، م. (۱۳۸۶). «تصویری از سبک زندگی فرهنگی جامعه دانشجویی». فصلنامه تحقیقات فرهنگ، سال اول، ش ۱: ۱۷۵-۱۹۸.
- فاضلی، ن. (۱۳۸۷). فرهنگ و دانشگاه، منظرهای انسان‌شناسی و مطالعات فرهنگی. تهران: ثالث.
- محسنی تبریزی، ع. (۱۳۸۱). «آسیب‌شناسی بیگانگی اجتماعی - فرهنگی؛ بررسی انزوای ارزشی در دانشگاه‌های دولتی تهران». پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، سال هشتم، ش ۴ (۲۶): ۱۱۹-۱۸۲.
- میرکمالی، س.م. (۱۳۷۲). «تحلیلی بر توانمندی‌های شغلی فارغ‌التحصیلان دانشگاهها». پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ش ۴: ۳۸-۱۳.
- Belfield, C.R.; A.D. Bullock & A. Fielding (1999). "Graduates' Views on the Contribution of Their Higher Education to Their General

- Development: A Retrospective Evaluation for the United Kingdom**". *Research in Higher Education*, 40(4): 409-438.
- Curry, P.; R. Sherry & O. Tunney (2003). **"What Transferable Skills do Employers Look for in Third-Level Graduates?"**. Retrived 3 May 2007 from <http://www.skillsproject.tcd.ie/reports.htm>.
  - Delaney, A. (2004). **"Ideas to Enhance Higher Education's Impact on Graduates' Lives; Alumni Recommendations"**. *Tertiary Education and Management*, 10 (2): 89-105.
  - Earley, P.C. & S. Ang (2003). **Cultural Intelligence: Individual Interactions across Cultures**. Stanford Business Books: Stanford.
  - ESF (2013). **"Cultural Literacy in Europe Today"**. *European Science Foundation, Science Policy Briefing*, No 48, 16p.
  - Glenn, C. (2005). **"Universities of Character"**. In: J. Arthur & K.E. Bohlin (Eds.). *Citizenship and Higher Education: The Role of Universities in Communities and Societies*. London: Routledge.
  - Graham, L.D. (2001). **"Employer Perception and Preparation of Agricultural and Extension Education Graduates"**. *Journal of Southern Agricultural Education Research*, 51: 88-101.
  - Grootenboer, P. (2010). **"Affective Development in University Education"**. *Higher Education Research & Development*, 29 (6): 723-737.
  - Gunaratnam, Y. (2011). **"Cultural Vulnerability: A Narrative Approach to Intercultural Care"**. *Qualitative Social Work*, 12 (2): 104-118.
  - Harland, T. & N. Pickering (2011). **Values in Higher Education Teaching**. London: Routledge.
  - Hirsch Jr., E.D. (1987). **Cultural Literacy: What Every American Needs to Know**. Boston: Houghton Mifflin.
  - Hofstede, G. (1991). **Cultures and Organizations: Software of the Mind**. London: McGraw-Hill.
  - Jones, L.T. (2004). **Academia and Industry Perspectives on Leadership and Human Resource Development Competencies Required for Agricultural Leadership Graduates Students Pursing Industry Careers**. Dissertation, Florida: University of Florida.
  - Mason, G.; G. Williams, S. Cranmer & D. Guile (2003). **How Much Does Higher Education Enhance the Employability of Graduates?**. Project Report. Higher Education Funding Council for England (HEFCE). 141 pages.
  - Miller, E.K. (1994). **"Diversity and its Management: Training Managers for Cultural Competence within the Organization"**. *Management Quarterly*, 35(2): 17-23.
  - Nixon, J. (2009). **Towards the Virtuous University: the Moral Bases of Academic Practice**. London: Routledge.

- Quinlan, K.M. (2011). **Developing the Whole Student: Leading Higher Education Initiatives that Integrate Mind and Heart, Leadership Foundation for Higher Education**. London: England.
- Rosen, R.H. (2000). In Growing Global Economy, Boost Cultural Literacy, *Computerworld*, 34(17): 35.
- Smith, D.B.; H. Desai, J. Cotner & R. Kashlak (2005). “**International Field Studies: Tools for Enhancing Cultural Literacy**”. *Journal of College Teaching & Learning*, 2(2): 9-17.
- Sullivan, A. (2002). “**Bourdieu and Education: How Useful is Bourdieu’s Theory for Researchers?**”. *Netherlands Journal of Social Sciences*, 38 (2): 144-166.

